

Raad
vanState

Raad
vanState

Een rondleiding door
Paleis Kneuterdijk

Welkom

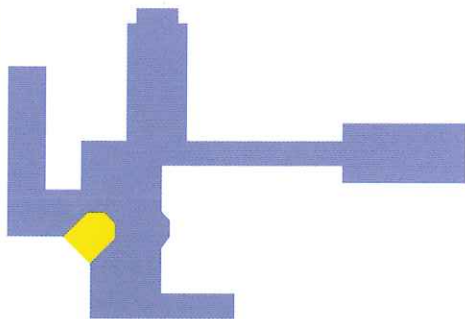
Welkom in Paleis Kneuterdijk, ook wel het 'Witte Paleisje' genoemd. Achter de witte gevel van het hoekpaleis gaat een interessante geschiedenis schuil, waarin onder andere het koningshuis, een muziekorgel, Thorbecke, schilderkunst en de Tweede Wereldoorlog een rol spelen. Deze rondleiding staat stil bij de belangrijkste momenten uit die geschiedenis aan de hand van vijf vertrekken in het paleis. De rondleiding begint in de vestibule en bereikt via de Eetzaal, de Balzaal en de Gotische zaal uiteindelijk de paleistuin.

Het paleis is een rijksmonument en onderdeel van een beschermd stadsgezicht. Het is in bezit van de Rijksgebouwendienst en wordt gebruikt door de Raad van State. Van 2005 tot het voorjaar van 2011 zijn de gebouwen van de Raad van State (aan de Kneuterdijk, Parkstraat en Oranjestraat) grondig gerenoveerd. Sommige delen van het complex zijn gesloopt en vervangen door nieuwbouw, monumentale gebouwen zijn gerestaureerd.

Ook het paleis is onder handen genomen. Veel aanpassingen aan het gebouw, zoals een moderne klimaatinstallatie, zijn niet zichtbaar. Andere aanpassingen, zoals verlichting, behang en schilderwerk, vallen wel in het oog. 'Monumenten die je wilt blijven gebruiken, moeten met hun tijd meegaan', vertelde architect Patrice Girod in december 2008 in een magazine van de Raad van State. Samen met interieurarchitect Evelyne Merckx heeft hij de kracht van het historische monument behouden, zonder terug te schrikken voor een eigentijdse interpretatie.

Het resultaat daarvan ziet u terug in deze brochure of, als u in de gelegenheid bent, tijdens een bezoek aan het 'Witte Paleisje'.

Vooraf

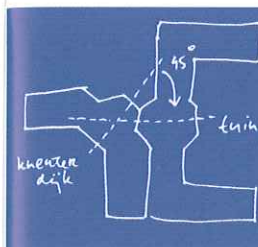
Het Paleis Kneuterdijk is in 1720-1730 gebouwd als woning voor Johan Hendrik van Wassaer Obdam (1683-1745), een Nederlandse bestuurder die in zijn leven verschillende functies vervulde. Hij had enkele percelen aan de Kneuterdijk geërfd, waarop vier verouderde huizen stonden.

Den Haag vormde sinds 1585 het bestuurlijke centrum van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Halverwege de 17e eeuw werd veel middeleeuwse bebouwing in de omgeving van het Binnenhof afgebroken om plaats te maken voor panden met passende allure. Johan Hendrik volgde dat voorbeeld en liet zijn huizen aan de Kneuterdijk slopen. Hij vroeg de architect Daniël Marot om een ontwerp te maken voor een nieuwe woning.

Sleutel tot het ontwerp

De vestibule van het pand biedt toegang tot alle delen van het paleis. Hier ligt de sleutel tot het ontwerp van architect Daniël Marot verborgen. Marot stond voor de lastige opdracht om een hoekpand te ontwerpen. Bovendien streefde hij volgens de classicistische smaak van die tijd naar een symmetrisch gebouw. Hij bedacht twee slimme oplossingen:

- Marot plaatste de ingang in een hoek, geflankeerd door twee identieke, haaks op elkaar staande vleugels.
 - Hij liet de as van het gebouw afbuigen in de richting van de tuin, zodat ook de achterzijde van het paleis een symmetrische aanblik biedt.
- Wie in de vestibule met zijn rug naar de entree staat, neemt niet de recht tegenover gelegen deur om het achterste deel van het paleis te bereiken, maar de deur rechts daarvan.

De bijzondere bouwkundige oplossing van Marot laat zich het best uitleggen aan de hand van een vereenvoudigde plattegrond. Van bovenaf is goed te zien hoe hij de 'as' van het gebouw 45 graden heeft gedraaid.

Restauratie

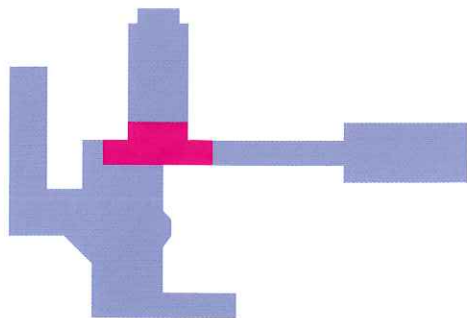
Tijdens de laatste restauratie is in de vestibule vooral veel schilderwerk uitgevoerd. De acht deuren hadden lange tijd verschillende tinten en vormden samen een bont gezelschap. Nu hebben ze elk dezelfde grijze kleur. De panelen en lijsten zijn gemarkeerd met een dunne lijn bladplatina. Ook is een nieuwe kroonluchter opgehangen, die speciaal voor het paleis is ontworpen. De kroonluchter keert op verschillende plekken in het paleis terug.

De architect: Daniël Marot

Daniël Marot (1661-1752) was een Franse hugenoot, die zijn vaderland verliet om godsdienstige redenen. Marot bracht de barokke stijl van Lodewijk XIV naar Nederland en ontwierp de interieurs van onder meer Paleis Het Loo, Paleis Huis ten Bosch en de Trèveszaal, dat wordt beschouwd als het hoogtepunt in zijn oeuvre. Hij ontwierp ook tuinen en gebouwen. Dicht in de buurt van Paleis Kneuterdijk ligt een ander gebouw dat Marot ontwierp: het Huis Huguetaan, Lange Voorhout 34, waarin tegenwoordig de Hoge Raad gevestigd is.

Eetzaal

Vooraf

In 1816 werd het pand eigendom van zijn bekendste bewoners: kroonprins Willem (vanaf 1840 koning Willem II der Nederlanden) en Anna Paulowna, met wie hij eerder dat jaar getrouwd was. Voordat zij het gebouw betrokken, werd het interieur grondig aangepast aan de smaak van die tijd. Het koningspaar liet bijvoorbeeld neoclassicistische elementen aanbrengen, zoals zuilen en friezen. Bovendien lieten zij het gebouw uitbreiden: er werd een Balzaal aan het paleis gebouwd en de vleugels kregen er een verdieping bij.

Eigenlijk is alleen in de gevel het ontwerp van Daniël Marot bewaard gebleven. Alhoewel: de indeling van de vensters is veranderd en grote delen van de gevel zijn gewit, wat het pand de koosnaam 'het Witte Paleisje' zou opleveren. Er is wel eens gezegd dat architect Marot zijn bouwwerk niet meer zou herkennen. Dat is misschien wat overdreven, maar hij zou zeker een stoel nodig hebben om bij te komen van de schrik.

Fruit en lieren

De Eetzaal wordt niet meer voor diners gebruikt, maar de ornamenten op het plafond herinneren nog aan het oorspronkelijke doel van de ruimte. Wie goed kijkt ziet fruit en lieren, voorlopers van de harp. Er zal ongetwijfeld vaak muziek hebben geklonken als er gasten op bezoek waren bij het koninklijke paar.

Aan de linkerkant van de zaal zijn de contouren zichtbaar van twee haardplaten die hier hebben gelegen. Haardplaten dienden om de vloer te beschermen tegen de hitte en de vonken van kachels. De kachels die hier stonden, waren waarschijnlijk bedoeld om het eten te bereiden of warm te houden, dat daarna aan de gasten werd geserveerd.

Door de aanbouw van de Balzaal (1816-1820) en de Gotische zaal (1840-1842) is het karakter van de Eetzaal voorgoed veranderd. De Eetzaal was ooit de laatste ruimte in de achterste vleugel, maar is nu vooral een hal, die de twee zalen met het paleis verbindt.

Restauratie

Tijdens de laatste restauratie is al het houtwerk geschilderd en heeft de zaal een behang gekregen dat met de hand is 'gesjabloneerd'. Het motief verwijst naar de pauze in het tapijt dat in de Balzaal ligt. Ook in de handgemaakte wandlampen keren elementen uit het tapijt terug. De houten parketvloer is volledig vernieuwd, net als in de rest van het paleis. Aan het plafond ziet u de kroonluchter uit de vestibule terug.

Gouden toiletgerei en ijzeren veldbed

Terwijl Anna Paulowna zich in haar vertrekken omringde met luxe (haar toiletgerei was van zuiver goud), liet Willem II op de benedenverdieping een eenvoudig slaapvertrek inrichten van 4,5 x 4,5 meter groot. Daar sloiep hij op een ijzeren veldbed. Vroeger leidde een geheime trap naar de vertrekken van zijn vrouw op de eerste etage. Toen haar man was overleden, liet de koningin zijn slaapvertrek dicht metselen. Anna Paulowna heeft sindsdien nauwelijks meer een voet in Paleis Kneuterdijk gezet. Zij trok zich terug op paleisje Buitenrust. Na haar dood is het metselwerk weer verwijderd.

Vooraf

Het koninklijke paar was dol op feesten en partijen. Vooral Anna Paulowna was tijdens haar opvoeding aan het Russische hof erg gehecht geraakt aan pracht en praal. Daarom liet Willem II in het nieuwe onderkomen een Balzaal bouwen. Toen alle werkzaamheden in en om het paleis in 1820 waren afgerond, bleken de kosten (432.494 gulden) de begroting (160.000 gulden) ruim te overschrijden. Alleen de Balzaal had al 100.000 gulden gekost.

Boven de Balzaal werden enkele kamers ingericht voor de dienstmeiden. Volgens de overlevering zocht Willem II graag hun gezelschap op. Hij liet zelfs een trap aanleggen, zodat hij ongezien de zolder kon bereiken. De trap gaat schuil achter een deur achter in de zaal.

Een rijk versierd plafond

De Balzaal is opgetrokken in empirestijl, met een opvallende zuilenpartij en een rijk versierd cassetteplafond. De zaal wordt genoemd in een dagboek van Eliza Pieter Matthes, die werkte aan het hof van Willem II. Als 'ordonnans-officier' had hij als belangrijkste taak om leden van het Koninklijk Huis te escorteren. Op 28 februari 1843 schrijft hij:

Galabal ter gelegenheid van de verjaardag van prins Frederik in het paleis van de koning. Het was de eerste keer dat ik danste in de balzaal van het Paleis Kneuterdijk. Hoewel klein van afmeting is deze zaal een model van architectuur. Een mooie zuilenrij biedt de omstanders de ruimte langs de dansers te lopen. Deze zuilenrij is van massief marmer, wit als de hele zaal en draagt een plafond dat fraai is versierd met arabesken.*

* In werkelijkheid zijn de zuilen niet echt van marmer. Ze waren destijds in een marmermotief beschilderd.

Restauratie

Tijdens de laatste restauratie is onder andere het plafond opnieuw beschilderd. Alle rozetten hebben een lichtgrijze achtergrond gekregen, het bolletjespatroon is met goudverf geaccentueerd. De kroonluchters zijn speciaal voor deze zaal gemaakt; elke glazen ring is met de hand aangebracht. Ook het tapijt is handwerk, volgens een ontwerp van textiel-designer Edith van Berkel en interieurarchitect Evelyne Merckx. In het tapijt zijn Egyptische, Griekse en Romeinse motieven te herkennen, typisch voor de empirestijl. Die motieven worden afgewisseld met eigentijdse vormen en figuren. Net als in de Eetzaal zijn de handgemaakte wandlampen geïnspireerd op dit tapijt. De achterwand van de zaal is bekleed met een dunne laag platina.

Tweede Wereldoorlog

Het paleis, in de Tweede Wereldoorlog gevorderd door de Duitse bezetter, vormde na de oorlog het decor van bijna 4.000 rechtszaken die werden aangespannen tegen oorlogsmisdadigers. Het Bijzonder Gerechtshof van Den Haag, dat belast was met de berechting van oorlogsmisdaden, vestigde zich in het paleis omdat het Paleis van Justitie tijdens de oorlog was afgebrand. Van 1945 tot 1949 was de Balzaal ingericht als rechtszaal. Oorlogsmisdadigers als Mussert en Blokzijl hoorden hier de doodstraf tegen zich eisen.

Vooraf

Het koninklijke paar was dol op feesten en partijen. Vooral Anna Paulowna was tijdens haar opvoeding aan het Russische hof erg gehecht geraakt aan pracht en praal. Daarom liet Willem II in het nieuwe onderkomen een Balzaal bouwen. Toen alle werkzaamheden in en om het paleis in 1820 waren afgerond, bleken de kosten (432.494 gulden) de begroting (160.000 gulden) ruim te overschrijden. Alleen de Balzaal had al 100.000 gulden gekost.

Boven de Balzaal werden enkele kamers ingericht voor de dienstmeiden. Volgens de overlevering zocht Willem II graag hun gezelschap op. Hij liet zelfs een trap aanleggen, zodat hij ongezien de zolder kon bereiken. De trap gaat schuil achter een deur achter in de zaal.

Een rijk versierd plafond

De Balzaal is opgetrokken in empirestijl, met een opvallende zuilenpartij en een rijk versierd cassetteplafond. De zaal wordt genoemd in een dagboek van Eliza Pieter Matthes, die werkte aan het hof van Willem II. Als 'ordonnans-officier' had hij als belangrijkste taak om leden van het Koninklijk Huis te escorteren. Op 28 februari 1843 schrijft hij:

Galabal ter gelegenheid van de verjaardag van prins Frederik in het paleis van de koning. Het was de eerste keer dat ik danste in de balzaal van het Paleis Kneuterdijk. Hoewel klein van afmeting is deze zaal een model van architectuur. Een mooie zuilenrij biedt de omstanders de ruimte langs de dansers te lopen. Deze zuilenrij is van massief marmer, wit als de hele zaal en draagt een plafond dat fraai is versierd met arabesken.*

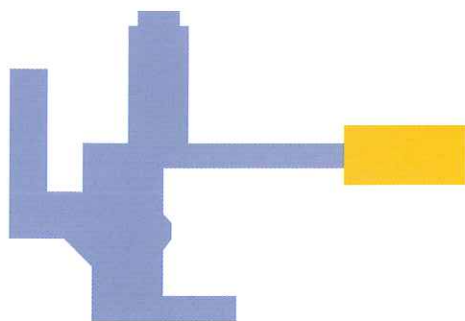
* In werkelijkheid zijn de zuilen niet echt van marmer. Ze waren destijds in een marmermotief beschilderd.

Restauratie

Tijdens de laatste restauratie is onder andere het plafond opnieuw beschilderd. Alle rozetten hebben een lichtgrijze achtergrond gekregen, het bolletjespatroon is met goudverf geaccentueerd. De kroonluchters zijn speciaal voor deze zaal gemaakt; elke glazen ring is met de hand aangebracht. Ook het tapijt is handwerk, volgens een ontwerp van textiel-designer Edith van Berkel en interieurarchitect Evelyne Merckx. In het tapijt zijn Egyptische, Griekse en Romeinse motieven te herkennen, typisch voor de empirestijl. Die motieven worden afgewisseld met eigentijdse vormen en figuren. Net als in de Eetzaal zijn de handgemaakte wandlampen geïnspireerd op dit tapijt. De achterwand van de zaal is bekleed met een dunne laag platina.

Tweede Wereldoorlog

Het paleis, in de Tweede Wereldoorlog gevorderd door de Duitse bezetter, vormde na de oorlog het decor van bijna 4.000 rechtszaken die werden aangespannen tegen oorlogsmisdadigers. Het Bijzonder Gerechtshof van Den Haag, dat belast was met de berechting van oorlogsmisdaden, vestigde zich in het paleis omdat het Paleis van Justitie tijdens de oorlog was afgebrand. Van 1945 tot 1949 was de Balzaal ingericht als rechtszaal. Oorlogsmisdadigers als Mussert en Blokzijl hoorden hier de doodstraf tegen zich eisen.

Vooraf

In 1830 vond de Belgische Revolutie plaats. België scheedde zich van Nederland af. Alle bezittingen van het Huis van Oranje in België werden in gerechtelijke bewaring gegeven. Daaronder bevond zich ook de omvangrijke kunstcollectie van Willem II; hij bezat een verzameling die tegenwoordig van onschatbare waarde zou zijn, met tekeningen en schilderijen van onder anderen Michelangelo, Rafaël, Titiaan, Rubens en Rembrandt. In 1839, een jaar voordat hij zijn vader opvolgde als koning, werd dit beslag opgeheven en kreeg Willem II zijn schilderijen terug. Om ze te kunnen exposeren, liet hij een aparte zaal bouwen, die vanwege de bouwstijl bekend staat als de Gotische zaal. Na de dood van Willem II werden de schilderijen overigens verkocht. Ze zijn tegenwoordig verspreid over musea in onder andere St. Petersburg, Parijs, Berlijn, Londen en New York.

De Gotische zaal in 1842

Behalve als kunstgalerij werd de zaal ook als kapel gebruikt voor godsdienstige bijeenkomsten. Om te voorkomen dat bezoekers werden afgeleid door naakten en andere afbeeldingen die aanstoot konden geven, werden de schilderijen tijdens dergelijke plechtigheden afgedekt met groene zijden overgordijnen. De zaal werd op 8 oktober 1842 voor het eerst officieel gebruikt, bij het huwelijk tussen de dochter van Willem II en Anna Paulowna, prinses Sophie, en de erfgroothertog Karel Alexander van Saksen-Weimar-Eisenach.

Koning Willem II

Willem II-gotiek

De liefhebberijen van Willem II beperkten zich niet tot kunst, exotische tuinen en paardrijden, hij was ook zeer geïnteresseerd in de bouwkunst. Hij besloot de bouwplannen voor de Gotische zaal grotendeels zelf te maken, zonder hulp van een architect. Hij liet zich daarbij inspireren door de vroege neogotiek, waarmee hij in aanraking was gekomen tijdens zijn studie in Oxford van 1808 tot 1811. De prins was zo'n liefhebber van de neogotiek, dat deze stijl in Nederland ook wel Willem II-gotiek wordt genoemd.

Op 13 november 1842 schrijft Eliza Pieter Matthes:

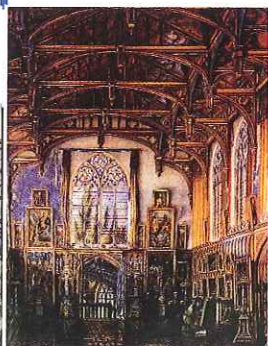
's Avonds was er een muziekavond waarvoor 150 personen waren uitgenodigd. [...] De kapel zelf lijkt op een kleine copie van de Loterijzaal. De opzet is vrijwel precies hetzelfde maar de afwerking is veel rijker door de verfijnde details en het houtwerk in mahonie, men waant zich plotseling overgebracht naar een van de rijkste ridderhuizen uit voorbije eeuwen.*

* De Ridderzaal aan het Binnenhof werd de Loterijzaal genoemd, naar de loterijen van de Staatsloterij die er lange tijd plaatsvonden.

In de jaren 1940-1945 is de Gotische zaal omgebouwd tot kantoorruimte. Om zo veel mogelijk werkplekken te creëren, werd een verdieping aangebracht en werden er plafonds en extra ramen aangebracht. Tijdens de restauratie aan het eind van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig, is de Gotische zaal in ere hersteld.

De Gotische zaal

De Gotische zaal in 1845

De koning bouwt verder

De Gotische zaal maakte deel uit van een groot neogotisch gebouwencomplex, dat Willem II tussen 1840 en 1848 om zijn tuin zou laten bouwen. De trap bij de uitgang van de Gotische zaal kwam uit in een 'marmeren zaal'. Daarna volgden nog diverse galerijen, twee torens en een poortgebouw als achtergrond van het ruiterstandbeeld van Willem van Oranje. Vanwege bouwkundige gebreken zijn deze gebouwen in 1882 gesloopt. De Gotische zaal is het enige gebouw dat is blijven staan. Dat is waarschijnlijk te danken aan het loden dak; de andere gebouwen kregen van de koning (tegen alle adviezen in) een dakbedekking die in de loop der jaren niet opgewassen bleek te zijn tegen de regen en vorst van het Nederlandse klimaat.

Op het schilderij van Felix Cottreau van de onthulling van het ruiterstandbeeld van Willem van Oranje, is links een deel van de 'Gotische Galerij' van Willem II te zien. Aan de rechterkant (net zichtbaar op het schilderij) bevindt zich Paleis Noordeinde. Na de sloop van de gotische bouwwerken werd het ruiterbeeld iets naar achteren geplaatst. Rond dezelfde tijd werd achter het beeld de kastanjeboom geplant die nu bekend staat als de 'postzegelboom', naar de postzegelverzamelaars die zich onder deze boom verzamelen om postzegels te ruilen of verkopen. Het schilderij van Cottreau hangt in de Gotische zaal.

Het Bätz-orgel

Het orgel in de Gotische zaal bestelde Willem II in december 1841 hoogstpersoonlijk bij de Utrechtse orgelbouwer Jonathan Bätz. Elf maanden later was het gereed en werd het geplaatst. Enkele jaren na de dood van Willem II werd het orgel verkocht aan het Koninklijke Conservatorium in Den Haag. Na vele omzwervingen keerde het in 1990 terug in de Gotische zaal. Dat mag best een wonder heten. Het orgel heeft het in de tussenliggende eeuw zwaar te verduren gehad: het heeft in 1862 vuur- en waterschade opgelopen bij een brand en is in de Haarlemse Sionskerk onder andere ontdaan van de gotische pinakels (die pasten niet in het gebouw). Het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur nam het orgel over en liet het volledig restaureren. Zelfs de pinakels werden in ere hersteld.

Het orgel stond in de 19e eeuw aan de andere kant van de zaal, op een balustrade boven de deur. De vorm van de orgelpijpen was aangepast aan het ronde raam waaronder het werd geplaatst. Bij de restauratie van de Gotische zaal in de jaren tachtig van de vorige eeuw was geen rekening gehouden met de terugkeer van het orgel. De oorspronkelijke orgelbalustrade werd daarom niet aangebracht. Omdat het orgel in de loop der tijd dieper is geworden, zou het ook niet meer passen op die plek. Daarom staat het orgel sinds 1990 op het balkon boven de uitgang. Het balkon is gebouwd in de stijl van de vroegere balustrade.

Vooraf

In vergelijking met het privégebied dat in de tijd van Willem II en Anna Paulowna achter het paleisje schuilging, is de huidige tuin niet meer dan een spreekwoordelijke postzegel. De koninklijke tuinen besloegen een enorm gebied. Al voor hij het paleis ging bewonen, had Willem II verschillende stukken grond in Den Haag gekocht, waaronder Houtrust, Hanenburg, Kranenburg, Valkenbos, Meerdervoort, Buitenrust, Rustenburg en Sorghvliet. Het totale gebied was meer dan 600 hectare groot. Aan de noordzijde hiervan liet Willem II in 1845-1846 een manege met woningen bouwen. Dit gebouw bestaat overigens nog steeds, al is alleen de gevel bewaard gebleven. Het doet tegenwoordig dienst als kantoorgebouw van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (Nassaulaan 12).

De omvangrijke paleistuin had het parkachtige karakter van een Engelse landschapstuin, met rozenperken, waterpartijen en terrassen. Het koningspaar hield van exotische flora en fauna. De tuin bood plaats aan oranje-bomen, reusachtige fuchsia's, palmen en aloë's. Er waren boomgaarden en moestuinen. In een groot omrasterd park sprongen kangoeroes rond, in een vijver dreven zwarte zwanen en andere watervogels. De 'menagerie' (dierenverzameling) bevatte exemplaren van onder andere struisvogels, papegaaien, kraanvogels, kasuarissen en kroonduiven. Een 'pluimgraaf' en zijn knechten hadden een dagtaak aan de verzorging van het gevogelte.

Lievelingspaard

Willem II was een paardenliefhebber. Nadat zijn lievelingspaard Wexy, dat hij bereed tijdens de Slag bij Waterloo, was overleden, liet hij het opzetten. Het paard kreeg een mooie plek in de tuin.

Uit het dagboek van Eliza Pieter Matthes (13 november 1842):

Tegenover de ingang (van een grote zaal op de begane grond) bevinden zich drie schuifdeuren van glas die toegang geven tot een glazen serre, precies zoals in de botanische tuin in Brussel. De zeldzame planten en het gezang van verschillende exotische vogels die deze bekoorlijke tuinen tot woonplaats hebben gekozen, geven de zaal een oosterse sfeer die goed zou passen in duizend-en-één-nacht. Men treft hier een aanblik die zo rijk en gevarieerd is, dat ik werkelijk zeer onder de indruk was toen ik de eerste keer bij de koning kwam.

De Franse tuin in 1842

Strakke lijnen en geschoren hagen

De huidige paleistuin is onmiskenbaar een Franse tuin. Kenmerkend zijn de symmetrie, strakke lijnen en geschoren hagen. Het tuinontwerp stamt uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. Daarna is de tuin een tijdlang geasfalteerd geweest, om voldoende parkeerplaats te bieden aan de medewerkers van het Ministerie van Financiën, dat het paleis gebruikte als kantoorgebouw. In de jaren tachtig is de tuin hersteld.

In de muur van de Gotische zaal kunt u de eerste steen zien, door Willem II gelegd op 4 september 1840, de geboortedag van zijn eerste kleinzoon, die het paleis 18 jaar later zelf zou bewonen. U vindt de steen op de hoek van het gebouw, naast de gang die de Gotische zaal met het paleis verbindt.

Restauratie

Ook de tuin is bij de recente restauratie onder handen genomen. Daar was ook alle aanleiding toe. Omdat de ruimte schaars is in dit deel van Den Haag, heeft de tuin tijdens de verbouwing plaats geboden aan enkele bouwketen. Voordat de werkzaamheden begonnen, zijn enkele karakteristieke bomen uitgegraven en tijdelijk ondergebracht bij een kweker. Dat geldt bijvoorbeeld voor de linde die in 1988 is geplant ter ere van de vijftigste verjaardag van Koningin Beatrix. Bij de restauratie van de tuin is het Franse karakter in volle glorie teruggebracht. Sinds de opening in oktober 2011 is de paleistuin op werkdagen weer toegankelijk voor publiek.

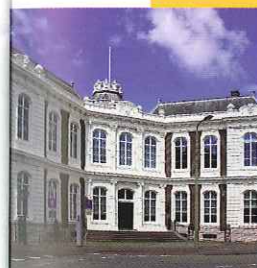
Spinoza in neon

Vanuit de tuin heeft u goed zicht op het kunstwerk van Joseph Kosuth, dat in 2011 is aangebracht op de gebouwen die de Franse tuin omringen. Kosuth is een conceptueel kunstenaar met veel belangstelling voor filosofie. Hij liet de volgende axioma's uit de Ethica van Spinoza omzetten in neon-letters:

- I Al wat is, is in zichzelf of in iets anders.
- II Wat men niet door iets anders kan begrijpen, moet men door zichzelf begrijpen.
- III Uit een gegeven bepaalde oorzaak vloeit noodzakelijk een gevolg voort en omgekeerd: zonder een bepaalde oorzaak kan het gevolg onmogelijk optreden.
- IV De kennis van een gevolg hangt af van de kennis van de oorzaak en sluit die in.
- V Zaken die niets met elkaar gemeen hebben, kunnen ook niet uit elkaar worden begrepen, met andere woorden, het begrip van het ene sluit niet dat van het andere in.
- VI Een waar idee moet met het voorgestelde object overeenkomen.
- VII Wanneer een zaak zich als niet bestaand laat denken, sluit het wezen niet het bestaan in.

- 1730-1816 De eerste bewoners: vier generaties van de familie Van Wassenaer Obdam.
- 1816-1849 In 1816 koopt Willem I het paleis als huwelijkgeschenk voor Willem II. Na een verbouwing gaat Willem II er met zijn vrouw Anna Paulowna wonen. Na de dood van Willem II trekt Anna Paulowna zich terug op Buitrust.
- 1858-1879 Kroonprins Willem, zoon van Willem III en Koningin Sophie bewoont het paleis zodra hij meerderjarig is.
- 1881 Na het overlijden van deze prins verkoopt Willem III het paleis van zijn vader met achterliggende tuinen aan de gemeente Den Haag, die op het terrein later de Paleisstraat, Oranjestraat en Amaliastraat zou aanleggen.
- 1882 Zoon Alexander koopt het paleis zonder tuinen terug, uit piëteit voor zijn overleden broer. Hij maakt er zelf geen gebruik van.
- 1884 Als Alexander overlijdt, komt het paleis weer in bezit van Willem III.
- 1914 Het paleis staat lange tijd leeg. In 1914 wordt het ter beschikking gesteld aan het hoofdbestuur van het Rode Kruis.
- 1921 Het paleis doet tot 1927 dienst als ambtswoning van de minister van Buitenlandse Zaken Van Karnebeek. Daarna wordt het paleis ter beschikking gesteld aan prinses Juliana, maar zij heeft het nooit bewoond.

- 1931 Het paleis wordt gebruikt door het Nationaal Crisiscomité, dat werd opgericht om de gevolgen van de economische crisis te verzachten.
- 1937 De Algemeene Friesche Levensverzekering Maatschappij koopt het paleis.
- 1940 Tijdens de bezetting wordt het paleis gevorderd door de Presse- und Propagandadienst beim Amt des Reichskommissars en het nieuwe departement van Volksvoorlichting en Kunsten.
- 1948 De Algemeene Friesche Levensverzekering Maatschappij kan weer over het pand beschikken en deelt het gebouw met het Ministerie van Financiën. Het ministerie blijft er gevestigd tot 1975.
- 1983 Na een grootscheepse restauratie wordt het paleis in gebruik genomen door de Raad van State.

Thorbecke werkte hier aan de Grondwet

Een plaquette herinnert aan een bijzondere historische gebeurtenis die zich deels in het paleis heeft afgespeeld. Niet lang nadat Willem II zijn vader was opgevolgd als Koning der Nederlanden, werd koning Louis-Phillipe I van Frankrijk afgezet tijdens de Februarirevolutie in 1848. Ook in andere Europese landen werd geprotesteerd of braken rellen uit. Willem II begon te vrezen voor zijn positie en riep een commissie in het leven die de opdracht kreeg een nieuwe Grondwet te ontwerpen. De commissie stond onder leiding van Thorbecke, die de voorbereidingen voor de grondwetsherziening trof in het paleis. De Grondwet introduceerde onder andere rechtstreekse verkiezingen en een beperkte rol van de koning. U vindt de plaquette in de Heulstraat (als u voor het paleis staat: het straatje aan uw linkerhand).

Bouw- geschiedenis

1720-1730	Bouw in opdracht van Johan Hendrik van Wassenauer Obdam (architect: Daniël Marot).
1817-1822	Verbouwing in opdracht van Willem II, uitbreiding met Balzaal (architect: Jan de Greef).
1840-1848	Uitbreiding met verschillende gebouwen waaronder de Gotische zaal (onder architectuur van Willem II).
1978-1983	Restauratie (architect: Cornelis Wegener Sleeswijk).
2008-2011	Restauratie (architecten: Evelyne Merckx en Patrice Girod).

Colofon

Uitgave Raad van State, afdeling Communicatie,
Postbus 20019, 2500 EA Den Haag

Tekst Marcel Uljee

Foto's en illustraties Jacqueline Fleurkens, Marcel Uljee, Frans Gijzemijter

Vormgeving Frans Gijzemijter, Studio Snarf, Waddinxveen

Druk OBT bv, Den Haag

Oktober 2011